

Володимир Гуріч,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
(Херсонський державний університет),*

Тетяна Мельниченко,

*здобувачка освіти РВО «бакалавр», 4 курс,
спеціальність «Соціальна робота»
(Херсонський державний університет)*

ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Найважливішим завданням держави на сьогоднішній день є за будь-яких умов забезпечити соціальний захист населення у період дії воєнного стану [1]. 14 квітня 2022 року Верховна Рада України прийняла зміни до Закону України «Про соціальні послуги», якими спростила деякі норми для оптимізації надання соціальних послуг: 1) місцеві органи влади мають повноваження визначати порядок організації надання соціальних послуг; 2) соціальні послуги надаються екстрено (кризово) у період воєнного стану (за неможливості застосування загального порядку організації та надання соціальних послуг); 3) соціальна допомога надається безкоштовно у разі завдання шкоди через тимчасову окупацію. Однією із ключових методичних порад Міністерства соціальної політики місцевим органам влади було зазначено організація надання соціальних послуг екстрено (кризово) замість застосування традиційної процедури, наприклад, приймати рішення протягом доби з моменту одержання відповідної заяви, звернення, повідомлення про необхідність надання допомоги особі.

Окупація та військові дії у деокупованих громадах України, де тривають обстріли, принесли низку викликів для органів самоврядування, соціальних служб та інших суб'єктів соціальної роботи з людьми з інвалідністю. Внаслідок евакуації та міграції у таких громадах змінилася демографічна картина, став відчутним брак кваліфікованих кадрів серед медичних та соціальних працівників. Також у більшості громад пошкоджена інфраструктура, що ускладнило або унеможливило доступ мешканців таких ОТГ до низки соціальних послуг. Вочевидь комплекс таких завдань різняться у кожній з деокупованих громад і тому вимагають різних підходів до їх вирішення в умовах військової загрози, що триває.

Наслідки вищезазначених проблем наступні: по-перше, соціальні послуги мають забезпечуватися відповідно до звернень та запитів осіб з інвалідністю. Якщо немає такої інформації, то частина послуг можуть не надаватися або скорочуватися в обсягах. Стверджувати про сталість та стійкість системи соціальних послуг у громадах важко і не варто. До забезпечення послугами активно долучаються благодійні організації, волонтери, міжнародні партнери, але, як свідчить практика, вони здебільшого зосереджуються на наданні гуманітарної допомоги. Відсутність реальної координації та контролю за її розподіленням, надмірне залучення гуманітарних місій, що заміщують соціальних послуг «гуманітаркою» «стимулює небажання працювати у жителів громади, створює апатію та залежність» [4].

По-друге, в окремих деокупованих громадах відсутні центри надання соціальних послуг і, як вже зазначалося, бракує кваліфікованих фахівців соціальної роботи. У громадах, де збережені посади і є штатні соціальні працівники, їм делегують широкий спектр завдань – від заступника голови військової адміністрації з гуманітарних питань до безпосередньо організації та надання соціальних послуг, зокрема, людям похилого віку та

особам з інвалідністю. Щоправда, представники громад зауважують, що «брак соціальних фахівців пов'язаний із низькими заробітними платами. Це впливає загалом на мотивацію працівників та неможливість залучення нових людей у штат у випадку «відкритих вакансій» [4]. Окремою задачею є організація страхування життя соціальних працівників, яким доводиться організовувати евакуацію людей з інвалідністю для виїздів до населених пунктів, що знаходяться під постійними обстрілами.

У сільських громадах деокупованої частини Херсонської області, не дивлячись на всі зусилля, ситуація залишається стабільно складною. ОТГ втратили частину професійних кадрів, приміщення та комп'ютерне обладнання постраждали від обстрілів і грабунків окупантів, доходи місцевих бюджетів не дозволяють швидко вирішити всі накопичені роками проблеми та змінити на краще ситуацію у сфері надання соціальних послуг. Тож, на перший план виходять ініціативи адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Так, команда громадської організації «Білозерський центр регіонального розвитку» планує долучитись до відновлення надання соціальних послуг у звільнених громадах Херсонської області та об'єднати зусилля разом з місцевою владою. Головні напрями діяльності, що визначені проектом:

- «підтримка ініціатив, спрямованих на покращення можливостей працевлаштування людей з інвалідністю;
- забезпечення працевлаштування та закріплення на робочому місці людей з інвалідністю через надання послуги соціального супроводу громадськими організаціями із грантовою підтримкою;
- підтримка розвитку професійних навичок та перепідготовки людей з інвалідністю через забезпечення інклюзивності навчального процесу» [3].

Зрозуміло, що для багатьох деокупованих ОТГ виходом залишається співпраця з громадськими організаціями та волонтерськими ініціативами. 27 січня 2023 року Уряд ухвалив постанову «Деякі питання надання фінансової підтримки громадським об'єднанням осіб з інвалідністю», яка надає можливість спрямувати кошти державного бюджету на підтримку ГО і покращити надання соціальних послуг особам з інвалідністю. Також потужним ресурсом є релігійні громади, наприклад, БФ «Карітас», що реалізує проект «Підтримка осіб з інвалідністю на деокупованих територіях» локальними організаціями (спрямований на забезпечення доступу до основних послуг, медичної допомоги, освіти та можливості трудової інтеграції для людей з інвалідністю, які можуть бути особливо вразливими під час періоду конфлікту або окупації).

Соціальна підтримка та послуги, що надаються у рамках проекту: адресна підтримка (предмети першої необхідності, гігієнічні засоби та інші), супровід; консультаційна, юридична, психосоціальна підтримка; співпраця з іншими проектами для забезпечення потреб бенефіціарів; послуги соціального таксі. У рамках проекту клієнти відвідують тренінги з підтримки стану здоров'я, отримують допомогу кризового консультанта та кейс-менеджера.

Даний проект також включає програми професійної реабілітації, психологічну підтримку для постраждалих осіб та їх родин, а також заходи щодо створення доступних середовищ і можливостей для активної участі у суспільному житті і має на меті надати необхідну підтримку та послуги цій вразливій групі населення, щоб забезпечити їхню інтеграцію в суспільство та полегшити їхнє повсякденне життя. Таким чином проект сприяє не лише покращенню якості життя осіб з інвалідністю, але й сприяти їхній активній участі в економічному та соціальному житті країни, що є ключовим для будівництва справедливого та інклюзивного суспільства.

Зважаючи на вивчений досвід вище, як основу для побудови роботи з організації надання соціальних послуг особам з інвалідністю пропонуються методичні рекомендації кейс-менеджменту внутрішньо переміщених осіб за Н. Гусак [2] за наступним

технологічним порядком дій: встановлення контакту з клієнтом, оцінка потреб, планування, реалізація та моніторинг, оцінювання результатів, завершення надання послуги. Ключовим елементом є розробка індивідуальної комплексної програми реабілітації – системи, що включає на кожному із виділених нижче етапів ряд заходів у різних сферах реабілітації.

Так, наприклад, для організації догляду вдома в умовах спільного проживання надавачам соціальних послуг пропонується розробити пропозиції щодо спільного проживання людей з інвалідністю, де визначити:

- отримувачів послуг з догляду вдома, які можуть та бажають бути поселені у приміщення для спільного проживання;
- приміщення, що призначене та придатне до проживання (будинки (квартири) мешканця громади чи одного з отримувачів послуг, де можна розмістити 4-5 осіб). У такому приміщенні повинні бути забезпечені умови для проживання (опалення, електрики, можливості для приготування їжі (чи її доставка), водопостачання, дотримання особистої гігієни тощо);
- ресурси та персонал, у тому числі волонтери, які будуть забезпечувати догляд. При цьому доцільно максимально використовувати ресурси, наявні у самих отримувачів послуг, релігійної громади та мешканців громади;
- графік цілодобового чергування соціальних робітників та працівників, волонтерів у приміщенні для спільного проживання.

Такі пропозиції не потребують затвердження наказом керівника виконавчого органу ради та можуть реалізовуватись лише з узгодженням їх із відповідним виконавчим органом.

Таким чином, брак кадрів вирішується за рахунок залучення фахівців з інших громад або регіонів. Варіантом залишається залучення до термінових завдань вільних працівників своєї громади за умов опанування ними процедур оцінки потреб, надання відповідної соціальної послуги, моніторингу тощо. Також обов'язки соціального працівника можна делегувати громадським організаціям або волонтерам (за умов наявності відповідного досвіду або паралельного навчання). Важливим інструментом є укладання договорів між громадами для забезпечення населення соціально-медичними послугами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грень Т. Я. Особливості реалізації політики соціального захисту територій в умовах війни. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Публічне управління та адміністрування. Том 33 (72), № 6, 2022. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/6_2022/13.pdf
2. Гусак Н. Є. Кейс-менеджмент внутрішньо-переміщених осіб. 2015. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9361/manual_case%20management_UNDP.pdf?sequence=1&isAllowed=y
3. Погрібна Л. Проєкт «Відновлення надання соціальних послуг у звільнених громадах Херсонської області» реалізується ГО «Білозерський центр регіонального розвитку» за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). URL: https://www.bcrr.org.ua/2023/11/blog-post_29.html?m=1
Що з публічними послугами у деокупованих громадах? Лабораторія законодавчих ініціатив. 05.02.2024. URL: <https://parlament.org.ua/2024/02/05/shho-z-publichnimi-poslugami-u-deokupovanih-gromadah/>